

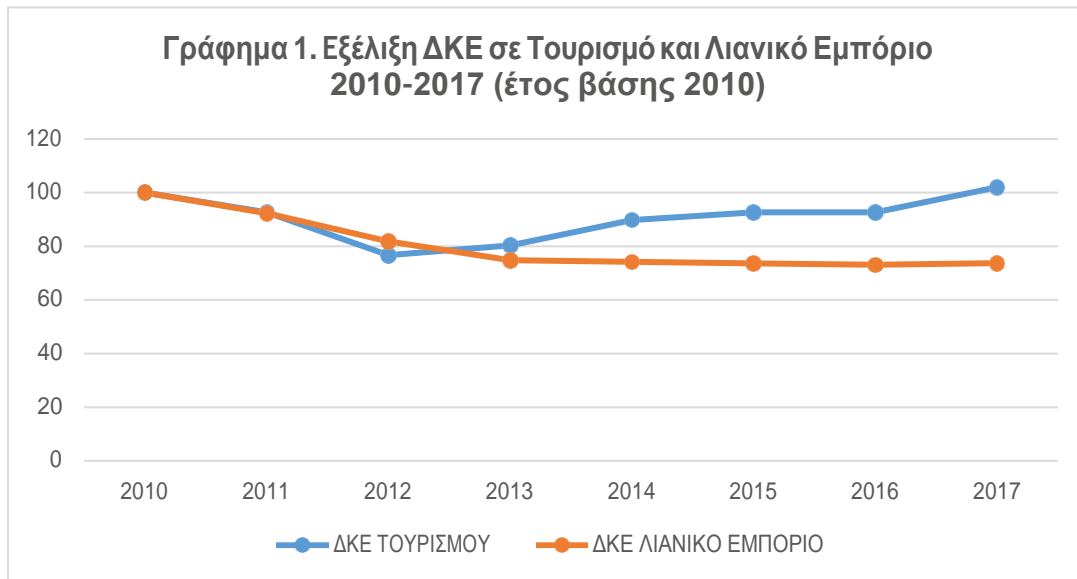
ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ-ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

Α. Εξελίξεις στον τουρισμό και το λιανικό εμπόριο

Αναμφίβολα ο τουρισμός διαδραματίζει εξαιρετικά σημαντικό ρόλο στην ελληνική οικονομία καθώς αποτέλεσε έναν από τους πλέον καθοριστικούς παράγοντες για την διαφυγή από τον φαύλο κύκλο της ύφεσης. Ειδικότερα για το 2017 και για το πρώτο τρίμηνο του 2018 τα δείγματα γραφής είναι δηλωτικά καθώς καταγράφεται ένα 'τουριστικό boom' σχεδόν σε όλους τους δείκτες (τουριστικό ισοζύγιο, τουριστικές εισπράξεις, αφίξεις, διανυκτερεύσεις, δαπάνη ανά επισκέπτη κ.α.). Παράλληλα, ο τουρισμός, ως η οικονομία της τελικής ζήτησης, δημιουργεί ροές και για άλλους κλάδους της οικονομίας ενισχύοντας τις διακλαδική συναλλαγές. Το λιανικό εμπόριο αποτελεί έναν κατεξοχήν κλάδο που παραδοσιακά μετέχει στις ροές αυτές. Όμως, από ότι φαίνεται το ελληνικό εμπόριο δεν διαφαίνεται να καρπώνεται μέρος των αυξημένων εισπράξεων από την τουριστική δραστηριότητα για αρκετούς λόγους:

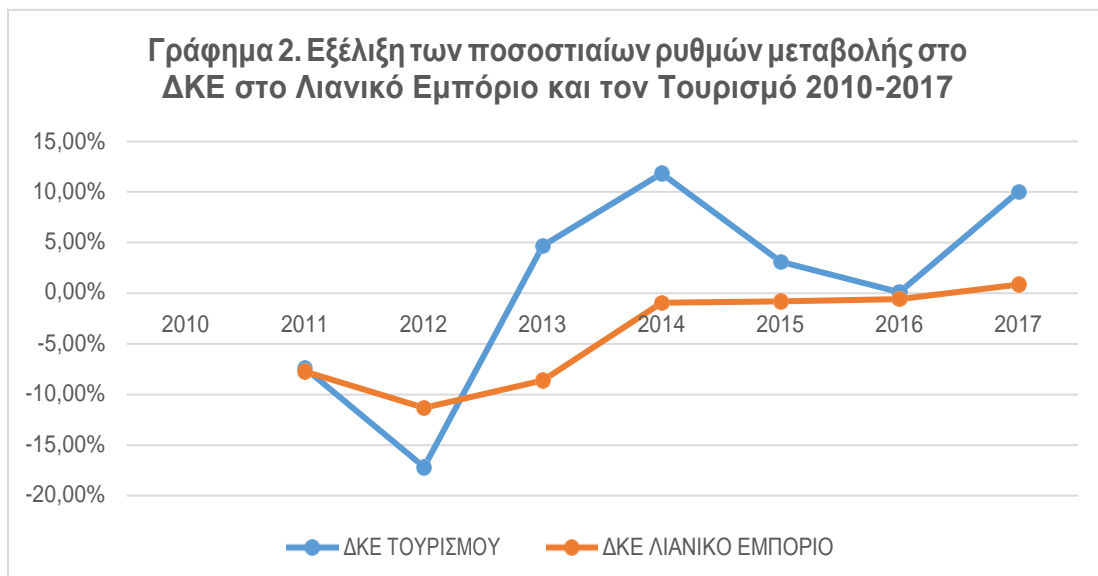
- Τόσο η μέση δαπάνη ανά επισκέπτη, όσο και η μέση δαπάνη ανά διανυκτέρευση παρουσιάζουν περιορισμένες αυξήσεις. Η τουριστική δαπάνη ανά επισκέπτη αυξήθηκε κατά 3,1% μεταξύ 2016-2017 ενώ η μέση δαπάνη ανά διανυκτέρευση αυξήθηκε μόλις κατά 0,29%. Το στοιχείο αυτό δείχνει πως η εντυπωσιακή μεγέθυνση των εισπράξεων οφείλεται κυρίως στην αύξηση των διανυκτερεύσεων (10,39%). Το προφίλ του τουρίστα δεν φαίνεται να μεταλλάσσεται και αυτό έχει σημαντικές επιπτώσεις στο λιανικό εμπόριο το οποίο και απευθύνεται σε καταναλωτές με περισσότερο ελαστική ζήτηση.
- Διαφαίνεται πως η κατίσχυση του τουριστικού υποδείγματος του all-inclusive έχει προκαλέσει σημαντικές επιπτώσεις στην τουριστική ζήτηση, με αποτέλεσμα το τοπικό εμπόριο να μην επωφελείται ουσιαστικά.
- Η τουριστική ζήτηση μοιάζει να έχει καταστεί περισσότερο ανελαστική για πολλούς και διάφορους λόγους (στασιμότητα μισθών, προτιμήσεις κ.α.). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ο τουρίστας να μοιάζει να έχει προβεί, πριν την επίσκεψή του, σε έναν a priori προσδιορισμό της συνολικής του δαπάνης. Αυτή, η περισσότερο συντηρητική, συμπεριφορά αποτελεί μια από τις αιτίες για την εντυπωσιακή διάσταση μεταξύ του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τουρισμό και το Λιανικό Εμπόριο από το 2013 και μετά.
- Αναμφίβολα, αν ληφθεί υπόψη η μείωση της εσωτερικής ζήτησης, ένα μέρος των της αύξησης στο λιανικό εμπόριο προκύπτει από την αυξημένη (λόγω αριθμού επισκεπτών) τουριστική ζήτηση. Η αύξηση του κύκλου εργασιών στα τρόφιμα και στα καύσιμα μοιάζει να τροφοδοτείται από την αύξηση των τουριστικών ροών.
- Το INEMY-ΕΣΣΕ επισημαίνοντας τη σημασία να διαγραφούν τα οφέλη του λιανικού εμπορίου από τις αυξημένες αφίξεις, θα διεξάγει, το 2019, έρευνα για να εντοπιστεί το μέρος της ταξιδιωτικής δαπάνης που μεταφέρεται στις εμπορικές

επιχειρήσεις. Η σημασία του προσδιορισμού είναι σημαντική ειδικά αν ληφθεί υπόψη το σημαντικό πρόβλημα του υπερτουρισμού (αύξηση απορριμμάτων, κυκλοφορικά προβλήματα, διαχείριση νερού κ.α.).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ./Επεξεργασία: ΙΝ.ΕΜ.Υ.-ΕΣΕΕ

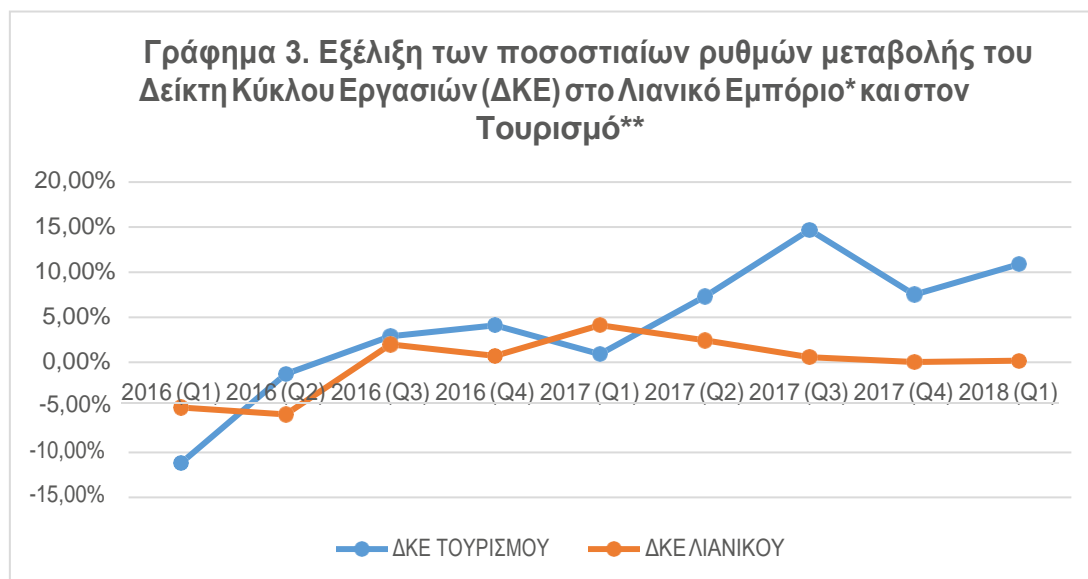
Όπως διαφαίνεται (Γραφήματα 1 και 2) ο ΔΚΕ του τουρισμού μετά το 2013 καταγράφει παρά τις διακυμάνσεις του, θετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης, ενώ ο ΔΚΕ του λιανικού εμπορίου οριακά αρνητικές ποσοστιαίες μεταβολές. Η απόκλιση των δυο δεικτών δείχνει πως η μεγέθυνση του τουριστικού προϊόντος δεν προκαλεί ανάλογες ροές και στο λιανικό εμπόριο.

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ./Επεξεργασία: ΙΝ.ΕΜ.Υ.-ΕΣΕΕ

Τα δεδομένα, τόσο για τα τέσσερα τρίμηνα του 2017, όσο και για το πρώτο τρίμηνο του 2018 (που υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία) δείχνουν πως ενώ τόσο ο ΔΚΕ στον τουρισμό, όσο και στο λιανικό εμπόριο παρουσιάζουν αύξηση, οι αυξήσεις στον τουρισμό είναι πολύ εντονότερες. Ειδικότερα, ενώ η ποσοστιαία μεταβολή του ΔΚΕ μεταξύ του τρίτου τριμήνου του 2017 και του αντίστοιχου τρίτου τριμήνου του 2016 είναι εντυπωσιακή (14,7%), η

αντίστοιχη αύξηση στο λιανικό εμπόριο χαρακτηρίζεται ως τουλάχιστον οριακή (0,55%). Η ίδια εικόνα επαναλαμβάνεται τόσο για το τέταρτο τρίμηνο του 2017 όσο και για το πρώτο τρίμηνο του 2018. Αναμφίβολα, η έστω και οριακή αύξηση του του ΔΚΕ του λιανικού εμπορίου αντανακλά την συνεισφορά των αυξημένων αφίξεων. Παρόλα ταύτα, προβληματίζει το γεγονός πως το εμπόριο δεν διαφαίνεται να επωφελείται ουσιαστικά από την είσοδο στη χώρα ενός σημαντικού αριθμού επισκεπτών. Βέβαια, για να εξαχθούν ασφαλέστερα συμπεράσματα θα πρέπει να εξεταστούν τα δεδομένα για το δεύτερο και το τρίτο τρίμηνο του 2018 όταν αυτά θα είναι διαθέσιμα.

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. /Επεξεργασία: ΙΝ.ΕΜ.Υ. -ΕΣΕΕ

*Εξαιρουμένων των καυσίμων και των λιπαντικών

**Περιλαμβάνει εστίαση και καταλύματα

Για λόγους συγκρισιμότητας με το ΔΚΕ του Τουρισμού, ο ΔΚΕ στο λιανικό εμπόριο υπολογίζεται ως ο μέσος όρος για κάθε τρίμηνο, ενώ οι συγκρίσεις γίνονται με βάση το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους (y-o-y).

A. Τα πρώτα δεδομένα για το 2018

Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος (ΤτΕ) το ισοζύγιο των ταξιδιωτικών υπηρεσιών έχει παρουσιάσει βελτίωση κατά 47,26% για το πρώτο τρίμηνο του 2018 (σε σχέση με το αντίστοιχο του 2017) με τις εισπράξεις να παρουσιάζουν αύξηση κατά 13,16% περίπου για την ίδια περίοδο. Η συντριπτική πλειονότητα των εισπράξεων αυτών (περίπου το 59%) απορρέει από ταξίδια που έχουν ως κύριο λόγο την αναψυχή. Το ποσοστό αυτό (των ταξιδιών για λόγους αναψυχής) γιγαντώνεται στο δεύτερο και το τρίτο τρίμηνο του έτους, καθώς για το δεύτερο τρίμηνο του 2017, οι εισπράξεις για λόγους αναψυχής αποτελούσαν το 90,69% των συνολικών εισπράξεων ενώ για το τρίτο τρίμηνο το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται στο 93,74%. Η συντριπτική πλειοψηφία των εισπράξεων προέρχεται από επισκέπτες χωρών μελών της ΕΕ. Από την άλλη, η συμμετοχή των κρουαζιέρων δεν φαίνεται να είναι τόσο σημαντική, τουλάχιστον σε επίπεδο εισπράξεων. Η αύξηση των ταξιδιωτικών εισπράξεων για το πρώτο τρίμηνο του 2018 συνδέθηκε με αύξηση της εισερχόμενης κίνησης κατά 12,4% αλλά και την οριακή αύξηση της μέσης δαπάνης κατά 2 ευρώ (περίπου 0,7% αυξημένη σε σχέση με το 2017).

Κατά το μεγαλύτερο ποσοστό τους, οι τουριστικές εισπράξεις αυξάνονται από ταξιδιώτες που προέρχονται από την ΕΕ. Πιο συγκεκριμένα οι εισπράξεις από κατοίκους των χωρών της ζώνης του ευρώ αυξήθηκαν κατά 20,6% ενώ από τους κατοίκους της ΕΕ εκτός της ζώνης του

ευρώ αυξήθηκαν κατά 109 εκ. ευρώ, καταγράφοντας αύξηση κατά 24,9%.

Για το πρώτο τρίμηνο του 2018, οι Γερμανοί επισκέπτες καταγράφουν την υψηλότερη ποσοστιαία συμμετοχή στην ταξιδιωτική δαπάνη (14,03%) ενώ το ποσοστό συμμετοχής είναι 10,66% το συνόλου των εισερχόμενων ταξιδιωτών (196.200 άτομα). Από τις υπόλοιπες εθνικότητες σημαντική είναι η δαπάνη των Ιταλών (31.800.000 ευρώ) αλλά και των Βρετανών (41.700.000 ευρώ). Η σημαντική παρουσία των Βρετανών, τόσο σε επίπεδο δαπάνης, όσο και συμμετοχής αποτελεί ένα παράγοντα που θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη από τον τουριστικό σχεδιασμό λόγω και του Brexit το οποίο θα κλείσει μέσα στο 2019.

Πιο συγκεκριμένα, οι ταξιδιωτικές εισπράξεις από τους Γερμανούς ταξιδιώτες αυξήθηκαν κατά 35,7%, από τους Βρετανούς κατά 24% και από τους Γάλλους κατά 17,4%. Σημαντική μείωση καταγράφεται τόσο από την πλευρά των κατοίκων της Ρωσίας (-34,1%) αλλά και των ΗΠΑ (-33,6%).

B. Τα δεδομένα για την περίοδο 2010-2017

Για το 2017 το σημαντικότερο μερίδιο των τουριστικών εισπράξεων προήλθε από τις χώρες της ΕΕ ενώ η υψηλότερη ποσοστιαία συμμετοχή για χώρες εκτός ΕΕ καταγράφηκε το πρώτο τρίμηνο του 2017. Από την άλλη, είναι εντυπωσιακή η αύξηση της συμμετοχής των κρουαζιέρων κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2017. Το τεκμήριο αυτό μοιάζει να είναι σημαντικό για τη διαμόρφωση μιας περισσότερο εξειδικευμένης πολιτικής για την κρουαζιέρα.

Πίνακας 1. Ποσοστιαία συμμετοχή στις εισπράξεις ανά πηγή προέλευσης για το 2017				
Πηγή Προέλευσης	Q1	Q2	Q3	Q4
Χώρες ΕΕ-27	54,57%	66,53%	69,11%	64,44%
Λοιπές Χώρες	43,72%	29,61%	28,58%	30,97%
Κρουαζιέρες	1,71%	3,86%	3,35%	7,12%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας/Επεξεργασία: ΙΝ.ΕΜ.Υ. -ΕΣΕΕ

Επίσης, η πλειονότητα των εισπράξεων προκύπτει από μεμονωμένους ταξιδιώτες με το ποσοστό όμως των οργανωμένων ταξιδιών να αυξάνεται σημαντικά στο δεύτερο και στο τρίτο τρίμηνο του 2017, δηλαδή στην περίοδο της καρδιάς της τουριστικής περιόδου.

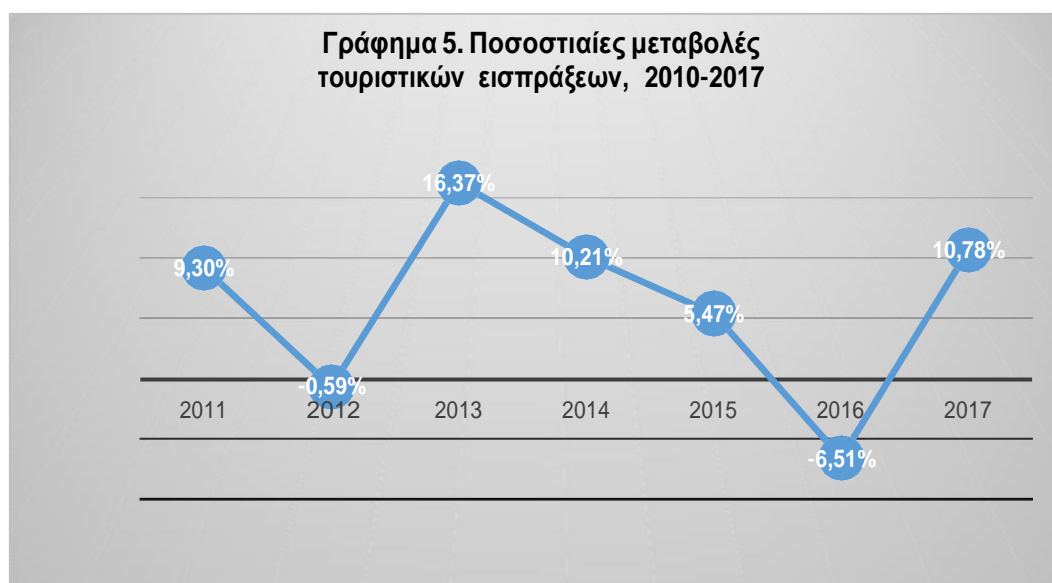
Πίνακας 2. Ποσοστιαία συμμετοχή στις εισπράξεις τύπο ταξιδιού για το 2017				
Πηγή Προέλευσης	Q1	Q2	Q3	Q4
Μεμονωμένοι ταξιδιώτες	88,58%	61,21%	64,89%	68,54%
Οργανωμένα ταξίδια	11,42%	38,79%	35,11%	31,46%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας/Επεξεργασία: ΙΝ.ΕΜ.Υ. -ΕΣΕΕ

Παρατηρείται μια διαχρονική αύξηση των τουριστικών εισπράξεων κατά την περίοδο 2010-2017, με την παρεμβολή δυο ετών κάμψης (2012 και κυρίως 2016) γεγονός που καταδεικνύει την δυναμική του συγκεκριμένου τομέα (βλ. Γράφημα 2). Τα πρώτα δείγματα αλλά και οι θετικές προβλέψεις για το 2018 είναι χαρακτηριστικές αυτής της δυναμικής.

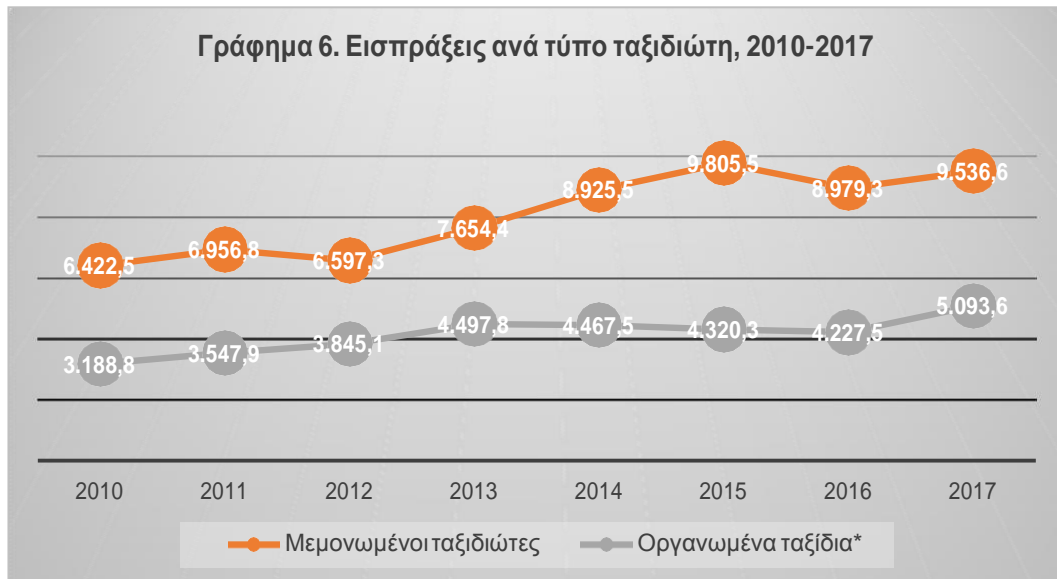

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος/Επεξεργασία: IN.EM.Y.-ΕΣΣΕ

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος/Επεξεργασία: IN.EM.Y.-ΕΣΣΕ

Οι εισπράξεις από οργανωμένα ταξίδια παρουσίασαν εντυπωσιακή μεγέθυνση μεταξύ 2016 και 2017 καθώς αυξήθηκαν κατά 20,5%, με τις αντίστοιχες εισπράξεις από μεμονωμένους ταξιδιώτες να αυξάνονται κατά 6,21%. Αναντίρρητα, το στοιχείο αυτό καταδεικνύει τη σημασία των ταξιδιωτικών πρακτόρων (TUI, Thomas Cook και Neckermann κ.α.) για το ελληνικό τουριστικό προϊόν.

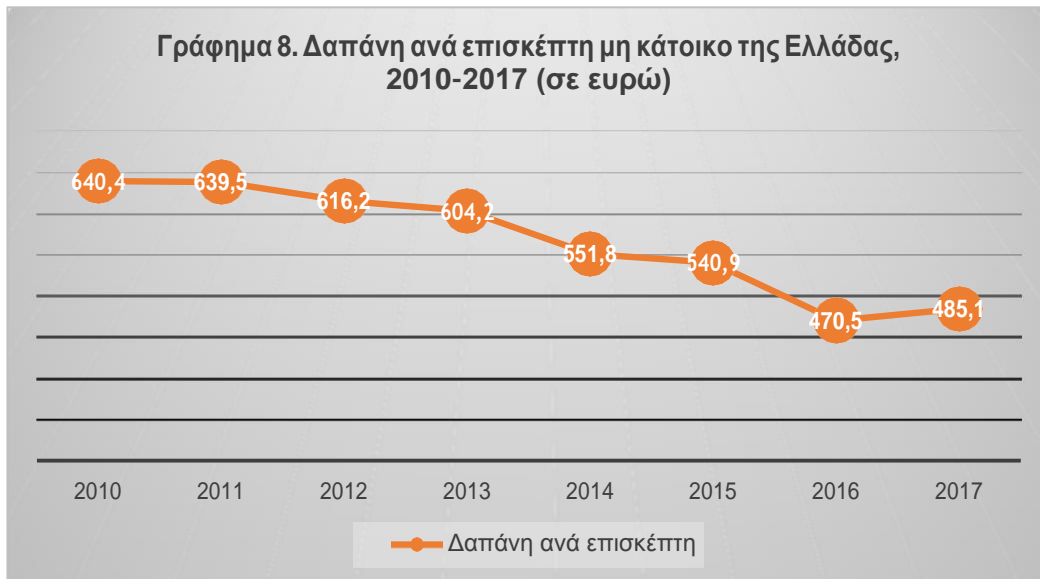

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος/Επεξεργασία: IN.EM.Y. -ΕΣΕΕ

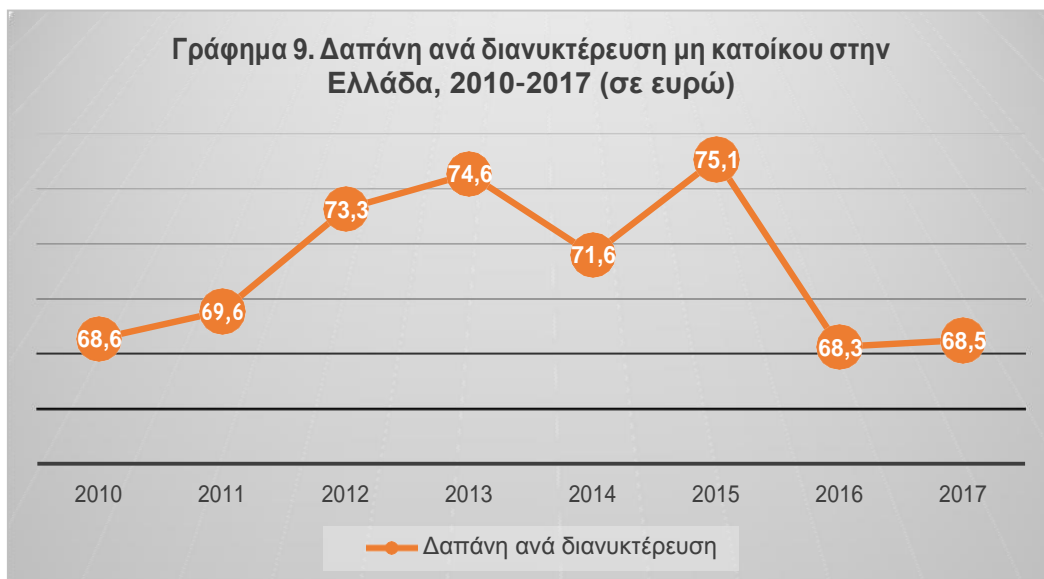
Επιπρόσθετα, οι διανυκτερεύσεις αυξάνονται σταθερά από το 2012 και μετά με τη μεγέθυνση μεταξύ 2016 και 2017 να είναι εντυπωσιακή (10,39%) όντας επίσης ένα σημαντικό τεκμήριο της αύξησης της σημασίας των οργανωμένου χαρακτήρα ταξιδιωτών στην Ελλάδα.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος/Επεξεργασία: IN.EM.Y. -ΕΣΕΕ

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος/Επεξεργασία: IN.EM.Y. -ΕΣΣΕ

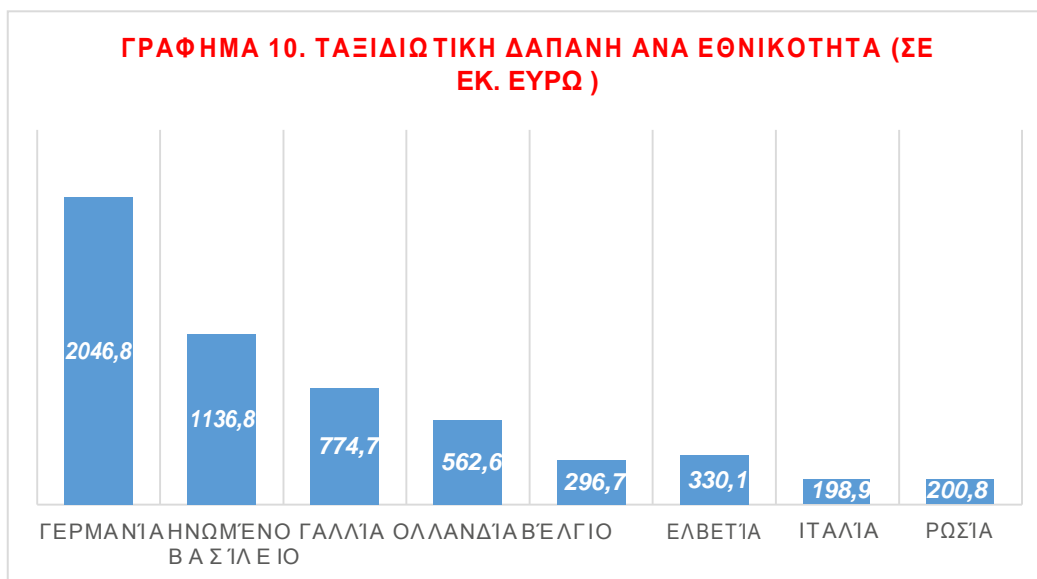

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος/Επεξεργασία: IN.EM.Y. -ΕΣΣΕ

Όπως διαφαίνεται από τα γραφήματα 4,5 και 6, παρά την εντυπωσιακή αύξηση των διανυκτερεύσεων τόσο η μέση δαπάνη ανά επισκέπτη, όσο και η μέση δαπάνη ανά διανυκτέρευση παρουσιάζουν μείωση. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει έναν μετασχηματισμό στη ζήτηση του τουριστικού προϊόντος ο οποίος και σχετίζεται με τη μετάβαση προς το all-inclusive παράδειγμα το οποίο και συνδέεται με μείωση της δαπάνης ανά ταξιδιώτη.

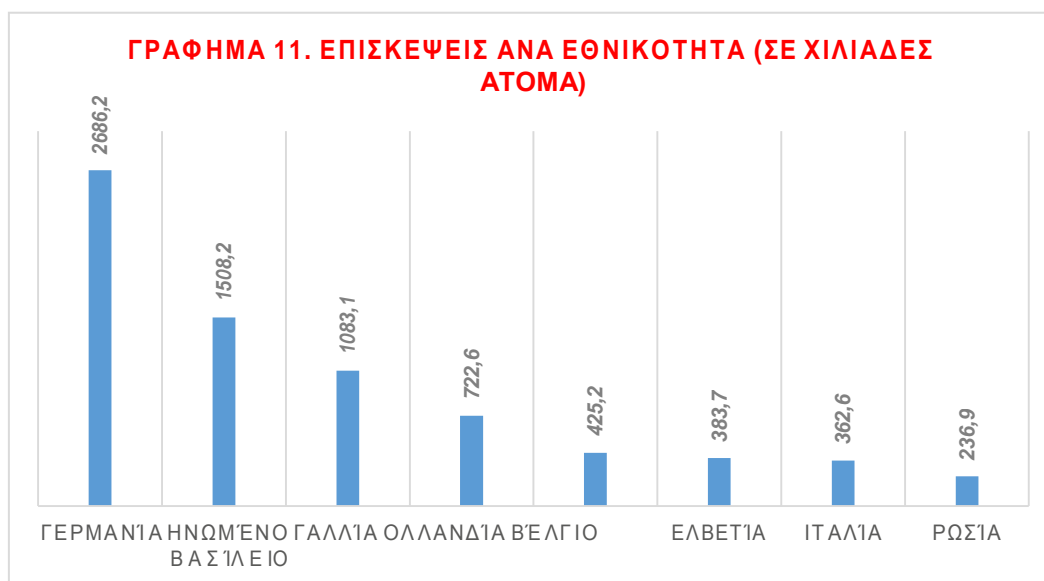
Γ. Η περίπτωση της Κρήτης

Για το 2017, που έχουμε πλήρη διαθέσιμα στοιχεία, διαφαίνεται πως η πλειοψηφία των εισπράξεων για την Κρήτη προέρχεται από τους Γερμανούς (περίπου το 28,8%), με τη συμμετοχή των Βρετανών να είναι επίσης σημαντική (16%). Η συμμετοχή των Ρώσων μειώθηκε σε σχέση με το 2016 (από 227,4 εκ. ευρώ στα 200,8 εκ. ευρώ). Στο παρακάτω γράφημα αποτυπώνονται οι εισπράξεις από τις κυριότερες εθνικότητες που επισκέφτηκαν την Κρήτη για το 2017.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος/Επεξεργασία: ΙΝ.ΕΜ.Υ. -ΕΣΣΕ

Σε σχέση με τις επισκέψεις, η Γερμανία καταλαμβάνει ξανά την πρώτη θέση καθώς 'καταλαμβάνει' το 25,9% του συνόλου των επισκέψεων ενώ η Βρετανία έρχεται εκ νέου δεύτερη με ποσοστό 14,6%. Σημαντική είναι η παρουσία των Ολλανδών η οποία και μεγεθύνεται σημαντικά (από 576,1 χιλιάδες άτομα για το 2016 στα 722,6 χιλιάδες για το 2017). Ειδικότερα, ο αριθμός των επισκεπτών κατανέμεται ως εξής:

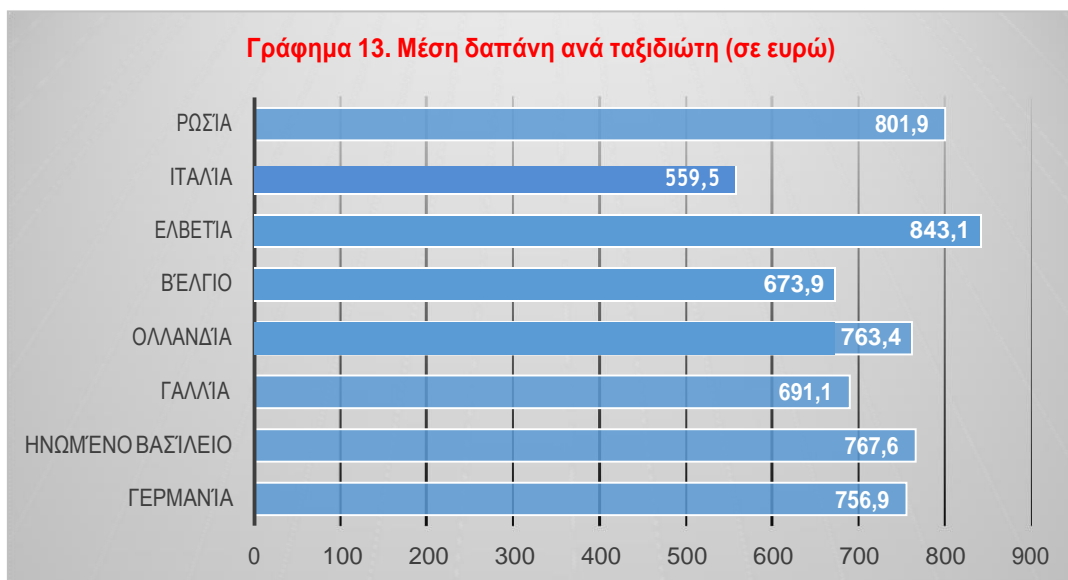
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος/Επεξεργασία: ΙΝ.ΕΜ.Υ. -ΕΣΣΕ

Αναφορικά με τις διανυκτερεύσεις, ξανά οι Γερμανοί βρίσκονται στην πρώτη θέση με 23.779,6 χιλιάδες διανυκτερεύσεις (καλύπτοντας το 26,8% του συνόλου) ενώ οι Βρετανοί καταγράφουν 13.613,9 διανυκτερεύσεις (15,3% του συνόλου). Οι διανυκτερεύσεις των Ολλανδών παρουσιάζουν σημαντική μεγέθυνση (13,3%) ενώ και των Γάλλων παρουσιάζουν ικανοποιητική αύξηση 7% μεταξύ 2016-2017.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος/Επεξεργασία: ΙΝ.ΕΜ.Υ. -ΕΣΣΕ

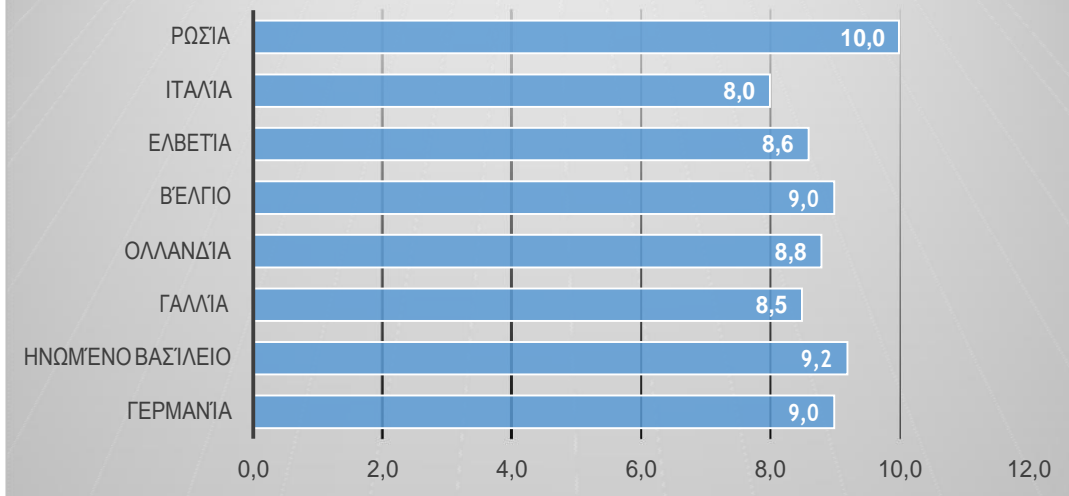
Από την άλλη, η κατανομή της δαπάνης ανά επισκέπτη παρουσιάζει διαφορετικά ποιοτικά χαρακτηριστικά. Την υψηλότερη δαπάνη καταγράφουν οι Ελβετοί (843,1 ευρώ ανά επισκέπτη) και δευτερευόντως οι Ρώσοι (801,9 ευρώ). Η χαμηλότερη μέση δαπάνη ανά ταξιδιώτη καταγράφεται από τους Ιταλούς (559,5 ευρώ) ενώ η δαπάνη των Ολλανδών μεγαθύνεται σημαντικά σε σχέση με το 2016 καθώς παρουσιάζεται αυξημένη κατά 14,8% περίπτωση. Ειδικότερα:

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος/Επεξεργασία: ΙΝ.ΕΜ.Υ. -ΕΣΣΕ

Την υψηλότερη μέση διάρκεια παραμονή καταγράφουν οι Ρώσοι (10 ημέρες) ενώ σημαντική είναι η διάρκεια που καταγράφουν τόσο οι Βρετανοί (9,2 ημέρες) όσο και οι Γερμανοί (9 ημέρες).

Γράφημα 14. Μέση διάρκεια παραμονής ανά ταξιδιώτη (σε ημέρες)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος/Επεξεργασία: ΙΝ.ΕΜ.Υ. -ΕΣΣΕ